

Личук С.В.

*кандидат філологічних наук, старший викладач,
Івано-Франківський національний медичний університет*

АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ НАРОДНИХ ГЕОГРАФІЧНИХ НАЗВ ІВАНО-ФРАНКІВЩИНИ

Народна географічна назва – це загальна назва географічного об'єкта в живій мові її носіїв, що виникла на позначення гори, підвищення, гірського хребта, вершини, рівнини, долини, урвища, ріки, озера, джерела, болота тощо.

Дослідження української географічної номенклатури було, є і залишається актуальним, до того ж у багатьох аспектах. Ця тематична група лексики традиційно досліджувана ономастами. Діалектологічні студії дають матеріал для подальших досліджень з лексики, етимології, словотвору тощо і найголовніше, у перспективі – це діалектна база для укладання «Словника народних географічних термінів України».

Актуальність дослідження полягає в необхідності фіксації, наукової систематизації місцевих назв географічних об'єктів, опрацюванні та введенні до наукового обігу зібраного матеріалу. Зіставлення регіональної лексики із загальноживаною апелятивною, пояснення етимології географічної номенклатури та еволюції її семантики – усі ці аспекти є важливим об'єктом вивчення історії мови, аналізу її сучасного стану та перспектив розвитку.

Географічна апелятивна лексика Івано-Франківщини до цього часу не була предметом спеціального ґрунтовного та всебічного системного наукового дослідження. Вона є однією з найбільш архаїчних, найбагатших і сталих пластів лексики, яка зберегла структурні, фонетичні та семантичні особливості. Її аналіз допоможе висвітлити малодосліджені питання з історичної лексикології, етимології та діалектології як української, так і слов'янських мов.

Івано-Франківська область займає північно-східну частину Українських Карпат, Прикарпаття та частково Опілля. Специфічність народних географічних назв регіону проявляється в їх діалектній неоднорідності, яка характеризується розмежуванням досліджуваного масиву на різні етнографічні регіони: Гуцульщину, Бойківщину, Покуття, Опілля. Відповідно, на досліджуваному терені побутують гуцульські, бойківські, покутські й наддністрянські говірки, що входять до південно-західного наріччя української мови. Крім того, на лексичному складі зазначеної тематичної групи лексики Івано-Франківщини позначилось безпосереднє контактування гуцульських говірок із румунською мовою.

Актуальність дослідження апелятивної географічної лексики Івано-Франківщини зумовлена недостатнім рівнем її вивчення та важливістю таких студій для українського мовознавства.

Українська апелятивна лексика на позначення географічних об'єктів стала предметом аналізу в низці лексикографічних та лексикологічних праць вітчизняних мовознавців: Г. Аркушина, Б. Грінченка, Є. Желехівського, Я. Закревської, П. Лисенка, Є. Тимченка, В. Чабаненка, В. Шульгача та ін.

Українську географічну номенклатуру як діалектний матеріал досліджували І. Верхратський, С. Грабець, Т. Громко, Я. Рудницький, М. Толстой, Є. Черепанова та ін.

Систематизацію й аналіз народної географічної лексики реалізували усвоїх працях Т. Марусенко, М. Онишкевич, М. Худаш, П. Чучка та ін.

Загальні назви на позначення гідрографічних об'єктів та їхніх частин проаналізовано в розвідках М. Юрковського, Й. Дзендзелівського.

Ще в 30-50-х роках минулого століття з'явилися словники географічних назв у працях Я. Рудницького та С. Грабця. Великої уваги заслуговують також регіональні словники таких сучасних українських дослідників, як «Словник народних географічних термінів Кіровоградщини» Т. Громко, В. Лучика, Т. Поляруш, «Словник географічних термінів Волині» О. Данилюк, «Словник бойківських говірок» М. Онишкевича, «Словник народних географічних термінів Чернігівсько-Сумського Полісся» Є. Черепанової, «Словник народних географічних термінів Ровенщини» С. Шийки, «Наддністрянський регіональний словник» Г. Шила тощо.

Укладання таких словників створює передумови виникнення «Словника народних географічних термінів України», у якому має бути представлена апелятивна лексика всіх регіонів країни, у тому числі й Івано-Франківщини.

Метою дослідження є системний лексико-семантичний, словотвірний, етимологічний аналіз зазначеного сегмента географічної лексики Івано-Франківщини в контексті української літературної мови та українських діалектів, виявлення лексичних паралелей в інших слов'янських мовах.

Об'єктом дослідження є лексика на позначення географічних об'єктів Івано-Франківської області.

Предметом дослідження є семантика, словотвірна структура, походження, способи номінації й ареали загальних географічних назв Івано-Франківщини.

Джерельна база – записи народної географічної лексики, здійснені у польових умовах та шляхом анкетування за спеціально укладеним питальником. Використано різноманітні лексикографічні та лінгвогеографічні джерела, тлумачні й діалектні словники, історичні джерела української та інших слов'янських мов.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що вона є першим цілісним системним дослідженням географічної апелятивної лексики Івано-Франківщини, вперше досліджено склад, структурну організацію, мотивувальні відношення в межах зазначеної лексики, встановлено зв'язок такої лексики досліджуваних говірок із відповідними сегментами словника інших українських діалектів та літературної мови. Уперше здійснено лінгвогеографічне картографування окремих найменувань географічних об'єктів зазначеної території.

Практичне значення роботи полягає в розширенні емпіричної бази української діалектної лексикології, лексикографії та лінгвогеографії. Результати роботи можуть бути використані в працях із сучасної та історичної лексикології, української діалектології й діалектології інших слов'янських мов і в навчальній роботі, а також при укладанні «Словника українських народних говірок» та «Словника народних географічних термінів України».

Перспективи подальшого дослідження будуть зосереджені на порівняння зібраної апелятивної географічної лексики з діалектами інших регіонів України, а також поновлення лексичного матеріалу Івано-Франківщини новими лексико-семантичними групами.